

**Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет економіки та управління
Кафедра економіки і торгівлі**

Олена Павлова, Костянтин Павлов, Більо І.О.

**МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ГАЛУЗІ
Методичні рекомендації до практичних занять та виконання самостійної
роботи**

Луцьк – 2023

УДК 330.342.146:330.16(07)

П 12

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 1 від 27.09.2023 р.)*

Рецензенти:

Садовська І.Б., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Павлова О.М., Павлов К.В., Більо І.О.

П12 **Методологія та організація наукових досліджень в галузі: методичні рекомендації до практичних занять та виконання самостійної роботи з освітнього компонента** уклад. Павлова О. М., Павлов К.В. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2023. 55 с.

Методичні рекомендації до практичних занять та виконання самостійної роботи з освітнього компонента «Методологія і організація наукових досліджень в галузі» для здобувачів освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 Економіка освітньо-професійної програми Економіка довкілля і природних ресурсів денної форми навчання містять основні вимоги до виконання практичних завдань та самостійної роботи.

Рекомендовано здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти денної форми навчання за спеціальністю 051 Економіка.

© Павлова О. М., Павлов К.В.

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Мета і завдання виконання практичних занять із освітнього компонента	5
2. Тематика практичних занять.....	8
Тема 1. Поняття та види наукових досліджень, формування наукової гіпотези	8
Тема 2. Емпіричні методи наукового дослідження галузі.....	10
Тема 3. Теоретичні, практичні та математично-статистичні методи наукового дослідження.....	16
Тема 4. Організація та забезпечення наукового пошуку	19
Тема 5. Інформаційна база забезпечення наукових досліджень в галузі.....	22
Тема 6. Оприлюднення результатів наукових досліджень	25
Тема 7. Кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти: методи та вимоги до написання.....	30
Тема 8. Академічна доброчесність, її форми, види, принципи та цінності.....	33
Тема 9. Правові аспекти академічної доброчесності.....	37
Тема 10. Плагіат. Запобігання та виявлення академічного плагіату..	39
Тема 11 Оприлюднення та презентація наукових досліджень	43
3. Тематика самостійної роботи.....	45
4. Перелік тем для написання рефератів.....	46
5. Оцінювання знань студентів.....	48
6. Перелік джерел рекомендованої літератури.....	53

ВСТУП

Освітній компонент «Методологія і організація наукових досліджень в галузі» належить до переліку нормативних навчальних освітніх компонентів і спрямована на вивчення теоретичних та практичних основ наукових досліджень.

Предметом освітнього компонента є вивчення основних понять, категорій, систем, ознайомлення здобувачів освіти з принципами наукових досліджень.

Освітній компонент «Методологія і організація наукових досліджень в галузі» за освітньо-професійною програмою Економіка довкілля і природних ресурсів другого (магістерського) рівня вищої освіти відбувається на 1 курсі у 1 семестрі. Вона є важливою складовою навчального процесу за програмою підготовки магістра.

В даних рекомендаціях визначається мета і завдання освітнього компонента «Методологія і організація наукових досліджень в галузі» у підготовці магістрів, розглядаються основні теми і завдання змісту предмету, а також подано систему оцінювання знань та підведення підсумків.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Метою дисципліни є надання здобувачам вищої освіти знань з питань класифікації наук, організації науково-дослідної діяльності в Україні, організаційних баз наукових досліджень, основних наукових методологій та методів, економічних досліджень. Основні завдання вивчення дисципліни полягають в тому, щоб на належному рівні подати студентам необхідний навчальний матеріал, максимально наближаючи запропоновані ситуації до дійсності, навчити їх спрямувати теорію на розвиток методів отримання, обробки і використання управлінської та економічної інформації в діяльності підприємства, галузі та у забезпеченні законності господарської діяльності згідно чинного законодавства.

Засвоєння студентами предмета, призначення та основних функцій методології наукового пізнання:

- засвоєння студентами специфіки наукового дослідження, методів наукового пізнання;
- розуміння характеру побудови теоретичних та експериментальних досліджень, знання поширених видів і джерел наукової інформації;
- засвоєння логіки розгортання наукових тверджень, загальних вимог до оформлення наукових досліджень.

Інтегральна компетентність (ІК)

Здатність визначати та розв'язувати складні економічні проблеми, приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері економіки або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначених умов та вимог.

Загальні компетентності

ЗК1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК4. Здатність працювати в команді.

ЗК5.Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК6.Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК7.Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК8.Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК 1. Здатність застосовувати науковий, аналітичний, методичний інструментарій для

СК 2. Здатність визначати ключові тренди соціально-економічного та людського розвитку.

СК 3. Здатність оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.

СК 4. Здатність застосовувати науковий підхід до формування та виконання ефективних проєктів у соціально-економічній сфері.

СК 5. Здатність до розробки сценаріїв і стратегій розвитку соціально-економічних систем.

СК 6. Здатність формулювати професійні задачі в сфері економіки та розв'язувати їх, обираючи належні напрями і відповідні і відповідні методи для їх розв'язання, беручи до уваги наявні ресурси.

СК7.Здатність обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання.

СК8.Здатність оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.

СК 9. Здатність застосовувати науковий підхід до формування та виконання ефективних проєктів у соціально-економічній сфері.

СК 11. Здатність планувати і розробляти проєкти у сфері економіки, здійснювати її інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення.

СК 12. Здатність застосовувати сучасні методології наукових досліджень та технологій у галузі інноваційного підприємництва та економіки.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем.

ПРН 3. Приймати ефективні рішення за невизначених умов і вимог, що потребують застосування нових підходів, методів та інструментарію соціально-економічних досліджень.

ПРН 5. Дотримуватися принципів академічної доброчесності.

ПРН 7. Обирати ефективні методи управління економічною діяльністю, обґрунтовувати пропоновані рішення на основі релевантних даних та наукових і прикладних досліджень.

ПРН 16. Аналізувати та впроваджувати сучасні методології наукових досліджень та технології у галузях інноваційного підприємництва та економіки.

2. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Модуль 1. Теоретичні основи методології наукових досліджень

Тема 1. Поняття та види наукового дослідження, формування наукової гіпотези.

Мета: ознайомити студентів із сутністю, поняттям, структурою, змістом наукових досліджень.

Наукове дослідження - це процес систематичного збору, аналізу, інтерпретації та представлення інформації з метою розширення знань і розвитку науки. Це основний спосіб, за допомогою якого наука розвивається, встановлює нові факти, перевіряє та спростовує гіпотези, розкриває закономірності природи і суспільства.

Основними характеристиками наукового дослідження є:

1. Систематичність: Дослідження виконуються за строгою методологією і планом, що дозволяє забезпечити надійні результати та знижує ймовірність помилок.
2. Об'єктивність: Дослідники прагнуть до об'єктивності, уникнення впливу власних упереджень, стереотипів або бажання отримати певні результати.
3. Критерії перевірки: Наукове дослідження повинно ґрунтуватися на перевірній і достовірній інформації, використовуючи засоби збору даних, які можуть бути перевірені та підтверджені.
4. Повторюваність: Результати наукових досліджень повинні бути повторно відтворені і перевірені іншими дослідниками для підтвердження їхньої достовірності.
5. Генералізація: Здобуті знання з наукового дослідження можуть застосовуватись не лише до конкретного випадку, але й розповсюджуватись на ширший клас аналогічних явищ або об'єктів.

Наукові дослідження можуть бути фундаментальними, що спрямовані на розширення загального розуміння природи і суспільства, або прикладними, які мають практичне застосування в певних областях життя. Цей процес зазвичай включає в себе такі етапи, як створення гіпотези, збір і аналіз даних, формулювання

висновків та публікацію результатів у наукових журналах для спільного користування з науковою спільнотою.

Наукові дослідження можна класифікувати за різними критеріями, такими як мета, методологія, об'єкт дослідження та інші. Ось декілька типів наукових досліджень за їх метою та характером:

1. **Фундаментальні дослідження:** Ці дослідження спрямовані на розширення загального розуміння природи, суспільства або явищ. Вони не завжди мають явні практичні застосування, але є ключовим елементом розвитку наукового знання. Фундаментальні дослідження покладають основу для подальших досліджень та допомагають усунути невідомі аспекти явищ.

2. **Прикладні дослідження:** Ці дослідження спрямовані на вирішення практичних проблем і застосування наукових знань для покращення технологій, продуктів, процесів та інших аспектів життя. Прикладні дослідження часто базуються на фундаментальних дослідженнях і можуть включати в себе розробку нових технологій, ліків, практик та інновацій.

3. **Експериментальні дослідження:** Цей тип дослідження базується на контрольованих експериментах, де дослідник змінює умови та параметри, щоб вивчати їхні впливи на об'єкт або явище. Експериментальні дослідження дозволяють встановити причинно-наслідкові зв'язки та зробити висновки з високою ступенем достовірності.

4. **Оглядові дослідження (рецензії):** Ці дослідження зводять і аналізують існуючі наукові джерела для зроблення загальних висновків з певної теми або області дослідження. Оглядові дослідження допомагають збирати інформацію, резюмувати дотепершні досягнення та ідентифікувати недоліки або потреби для подальших досліджень.

5. **Кореляційні дослідження:** Цей тип дослідження спрямований на вивчення статистичних взаємозв'язків між різними змінними без втручання у їхній природі. Кореляційні дослідження допомагають з'ясувати, які фактори можуть бути пов'язані між собою та які можуть впливати на певні явища або процеси.

6. **Дослідження з участю респондентів (опитування та інтерв'ю):** Цей тип дослідження заснований на зборі даних з участю людей або організацій, що

займають певне становище або мають певний досвід. Опитування та інтерв'ю можуть допомагати дослідникам зрозуміти думки, відношення та практики респондентів стосовно певних тем або проблем.

Ці типи наукових досліджень часто використовуються разом або комбінуються для досягнення більш глибокого розуміння явищ, розв'язання практичних проблем та розвитку нових знань в різних наукових областях

Питання для обговорення:

1. Що таке фундаментальні наукові дослідження, і як вони сприяють розвитку науки загалом?
2. Які основні відмінності між фундаментальними та прикладними дослідженнями?
3. Наведіть приклади прикладних досліджень, які мають значний вплив на покращення нашого повсякденного життя.
4. Чому експериментальні дослідження вважаються одним з найнадійніших методів дослідження?
5. Які можуть бути переваги та недоліки оглядових досліджень у порівнянні з експериментальними?
6. Які різниці між кореляційними дослідженнями та експериментальними дозволяють досягти різного рівня доказовості?
7. Як збір даних з участю респондентів може допомогти розкрити певні аспекти досліджуваної проблеми?
8. Які виклики можуть виникнути при здійсненні наукового дослідження, і як їх можна подолати?
9. Як вибір методології дослідження впливає на результати та обґрунтованість висновків?
10. Як наукові дослідження сприяють збагаченню нашого розуміння світу та розв'язанню сучасних проблем?

Література до теми: [1-8].

Тема 2. Емпіричні методи наукового дослідження галузі

Мета: ознайомити студентів із основами емпіричного методу наукових досліджень.

Спостереження - це систематичне цілеспрямоване, спеціально організоване сприймання предметів і явищ об'єктивної дійсності, які виступають об'єктами дослідження. Як метод наукового пізнання спостереження дає можливість одержувати первинну інформацію у вигляді сукупності емпіричних тверджень. Емпірична сукупність стає основою попередньої систематизації об'єктів реальності, роблячи їх вихідними об'єктами наукового дослідження.

У соціології і соціальній психології розрізняють просте (звичайне) спостереження, коли події фіксують збоку, і співучасне (включене) спостереження, коли дослідник адаптується в якомусь середовищі і аналізує події начебто «зсередини».

Спостереження мусить відповідати таким вимогам:

- передбачуваності заздалегідь (спостереження проводиться для певного, чітко поставленого завдання);
- планомірності (виконується за планом, складеним відповідно до завдання спостереження);
- цілеспрямованості (спостерігаються лише певні сторони явища, котрі викликають інтерес при дослідженні);
- вибіркової (спостерігач активно шукає потрібні об'єкти, риси, явища);
- системності (спостереження ведеться безперервно або за певною системою).

Порівняння - це процес зіставлення предметів або явищ дійсності з метою установлення схожості чи відмінності між ними, а також знаходження загального, притаманного, що може бути властивим двом або кільком об'єктам дослідження. Метод порівняння буде плідним, якщо при його застосуванні виконуються такі вимоги:

- порівнюватись можуть тільки такі явища, між якими може існувати певна об'єктивна спільність;

- порівняння повинно здійснюватись за найважливішими, найсуттєвішими (у плані конкретного завдання) ознаками.

Порівняння завжди є важливою передумовою узагальнення

Узагальнення - логічний процес переходу від одиничного до загального чи від менш загального до більш загального знання, а також продукт розумової діяльності, форма відображення загальних ознак і якостей об'єктивних явищ. Найпростіші узагальнення полягають в об'єднанні, групуванні об'єктів на основі окремої ознаки (синкретичні об'єднання). Складнішим є комплексне узагальнення, при якому група об'єктів з різними основами об'єднуються в єдине ціле. Здійснюється узагальнення шляхом абстрагування від специфічних і виявлення загальних ознак (властивостей, відношень тощо), притаманних певним предметом.

Найпоширенішим і найважливішим способом такої обробки є умовивід за аналогією. Об'єкти чи явища можуть порівнюватися безпосередньо або опосередковано через їх порівняння з будь-яким іншим об'єктом (еталоном). У першому випадку отримують якісні результати (більше-менше, вище-нижче). Порівняння ж об'єктів з еталоном надає можливість отримати кількісні характеристики. Такі порівняння називають вимірюванням.

Вимірювання - це процедура визначення числового значення певної величини за допомогою одиниці виміру. Цінність цієї процедури полягає в тому, що вона дає точні, кількісно визначені відомості про об'єкт. При вимірюванні необхідні такі основні елементи: об'єкт вимірювання, еталони, вимірювальні прилади, методи вимірювання. Вимірювання ґрунтується на порівнянні матеріальних об'єктів. Властивості, для яких при кількісному порівнянні застосовують фізичні методи, називають фізичними величинами. Фізична величина - це властивість, загальна в якісному відношенні для багатьох фізичних об'єктів, але у кількісному відношенні індивідуальна для кожного об'єкта. Наприклад, довжина, маса, електропровідність тощо. Але запах або смак не можуть бути фізичними величинами, тому що вони встановлюються на основі суб'єктивних відчуттів. Мірою для кількісного порівняння однакових властивостей об'єктів є одиниця фізичної величини - фізична величина, якій за визначенням присвоєно числове значення, що дорівнює 1. Одиницям фізичних величин

присвоюють повні і скорочені символічні позначення - розмірності. Цей метод широко використовується в педагогіці, методиці, психології (якість знань підготовки спеціалістів, успішність тощо).

Найважливішою складовою наукових досліджень є експеримент - апробація знання досліджуваних явищ в контрольованих або штучно створених умовах. Це такий метод вивчення об'єкта, коли дослідник активно і цілеспрямовано впливає на нього шляхом створення штучних умов чи застосування звичайних умов, необхідних для виявлення відповідних властивостей. Сам термін «експеримент» (від латинського *experimentum* - спроба, дослід) означає науково поставлений дослід, спостереження досліджуваного явища у певних умовах, що дозволяють багаторазово відтворювати його при повторенні цих умов. Експеримент - важливий елемент наукової практики вважається основою теоретичного знання, критерієм його дійсності. Особливого значення набуває експеримент при вивченні екстремальних умов. З розвитком науки і техніки сфера експерименту значно розширюється, охоплюючи все більшу сукупність об'єктів матеріального світу. В методологічному відношенні експеримент передбачає перехід дослідника від пасивного до активного способу діяльності. Експеримент проводять:

- при необхідності відшукати у об'єкта раніше невідомі властивості;
- при перевірці правильності теоретичних побудов;
- при демонстрації явища.

Переваги експериментального вивчення об'єкта порівняно зі спостереженням полягають у тому, що:

- під час експерименту є можливість вивчати явище «у чистому вигляді», усунувши побічні фактори, які приховують основний процес;
- в експериментальних умовах можна досліджувати властивості об'єктів;
- існує можливість повторюваності експерименту, тобто проведення випробування стільки разів, скільки в цьому є необхідність.

Дослідження об'єкта проводиться поетапно: на кожному етапі застосовуються найдоцільніші методи відповідно до конкретного завдання. На першому етапі збору фактичного матеріалу і його первинної систематизації

використовують методи: опитування (анкетування, інтерв'ювання, тестування), експертних оцінок, а також лабораторні експерименти (у фізиці, хімії).

Опитування дає змогу отримати як фактичну інформацію, так і оцінні дані, проводиться в усній або письмовій формі. При створенні анкети або плану інтерв'ю важливо сформулювати запитання так, щоб вони відповідали поставленій меті. Анкета може включати декілька блоків запитань, пов'язаних не лише з рівнем періодичності використання тих чи інших засобів, а й оцінкою об'єкта дослідження.

Різновидом вибіркового опитування є тестування, яке проводиться з метою виявлення суттєвих ознак об'єкта, засобів його функціонування, використовується в лабораторних експериментах, коли масове опитування через анкетування неможливе. Тестування інколи проводять двічі - на початковому етапі дослідження, де воно виконує верифікаційну функцію. Тести складають так, щоб однозначно виявити ті чи інші властивості опитуваних.

Метод експертних оцінок використовується для отримання змінних емпіричних даних. Проводиться опитування спеціальною групою експертів (5-7 осіб) з метою визначення певних змінних величин, необхідних для оцінки досліджуваного питання. Експерти підбираються за ознакою їх формального професійного статусу - посади, наукового ступеня, стажу роботи тощо.

На другому етапі дослідження методи, що використовуються, мають цільове призначення - обробку отриманих даних, встановлення залежності кількісних та якісних показників аналізу, інтерпретацію їхнього змісту. Вибір і послідовність методів визначаються послідовністю обробки даних.

На даному етапі широко використовуються методи статистичного аналізу: кореляційний, факторний аналіз, метод імплікаційних шкал та інші.

Кореляційний аналіз - це процедура для вивчення співвідношення між незалежними змінними. Зв'язок між цими величинами виявляється у взаємній погодженості спостережуваних змін. Обчислюється коефіцієнт кореляції. Чим вищим є коефіцієнт кореляції між двома змінними, тим точніше можна прогнозувати значення однієї з них за значенням інших.

Факторний аналіз дає можливість встановити багатомірні зв'язки змінних величин за кількома ознаками. На основі парних кореляцій, отриманих у результаті

кореляційного аналізу, одержують набір нових, укрупнених ознак - факторів. У результаті послідовної процедури отримують фактори другого, третього та інших рівнів. Факторний аналіз дає змогу подати отримані результати в узагальненому вигляді.

Метод імплікаційних шкал - це наочна форма виміру та оцінки отриманих даних, які градууються за кількістю або інтенсивністю ознак. Шкали класифікуються за типами або рівнем виміру. Прості шкали дають однозначну оцінку тієї чи іншої ознаки. Серію шкал (так звану батарею) можна перетворити в єдину шкалу значень окремих ознак. Ця процедура називається шкалюванням.

Важливість емпіричних методів наукових досліджень важко переоцінити, оскільки вони є основою для розвитку наукових знань та зростання рівня розуміння світу. Емпіричні методи базуються на спостереженнях, експериментах та зборі фактичних даних, що дозволяє науковцям перевірити гіпотези, з'ясувати причинно-наслідкові зв'язки та зробити об'єктивні висновки. Ось кілька ключових аспектів важливості емпіричних методів:

1. Підтвердження теорій та гіпотез: Емпіричні дослідження дозволяють науковцям перевірити або спростувати теорії та гіпотези, які сформульовані на основі теоретичних концепцій. Це допомагає підтвердити правильність або недостатню достовірність певних теоретичних моделей.

2. Об'єктивність і незалежність: Емпіричні методи ґрунтуються на зборі фактичних даних, що дозволяє науковцям діяти об'єктивно та незалежно від своїх упереджень або попередніх думок. Це допомагає запобігти спотворенням результатів дослідження.

3. Практичні застосування: Емпіричні дослідження спрямовані на зрозуміння реальних явищ і проблем, що може вплинути на практичні застосування та розв'язання реальних проблем в різних галузях, таких як медицина, економіка, соціологія та багато інших.

4. Прогрес у науці: Емпіричні дослідження допомагають накопичувати знання та забезпечувати прогрес у науці. Вони дозволяють перевірити старі теорії, відкрити нові закономірності та розкрити невідомі зв'язки.

5. Достовірність та перевірка результатів: Збір фактичних даних та експерименти допомагають забезпечити достовірність результатів дослідження та підтвердити їх повторюваність, що є ключовим аспектом наукової методології.

6. Вирішення суперечностей: Є випадки, коли теоретичні моделі або гіпотези суперечать одне одному або існують різні трактування. Емпіричні дослідження можуть допомогти вирішити ці суперечності, надаючи об'єктивні дані та факти.

Усі ці аспекти свідчать про важливість емпіричних методів у науці та дослідницькій роботі, оскільки вони допомагають збільшити наукову обґрунтованість, визначити дієві стратегії та покращити якість досліджень.

Питання для обговорення:

1. Що таке емпіричні дослідження, і як вони відрізняються від інших типів наукових досліджень?

2. Які переваги мають емпіричні дослідження у порівнянні з іншими методами збору інформації?

3. Що таке емпіричні дані і як вони використовуються в наукових дослідженнях?

4. Як вибір відповідних методів збору даних впливає на дослідницький процес і отримані результати?

5. Які переваги та обмеження мають анкети, опитування та інтерв'ю як методи збору емпіричних даних?

6. Чому експерименти є популярним методом емпіричних досліджень? Які типи експериментів існують?

7. Як дослідники можуть забезпечити достовірність і надійність емпіричних даних?

8. Які етичні питання пов'язані з проведенням емпіричних досліджень, і як їх можна вирішити?

9. Які можливі помилки або спотворення можуть виникати при обробці емпіричних даних, і як з ними можна боротися?

10. Наведіть приклад емпіричного дослідження, яке має велике значення для розвитку певної наукової галузі або суспільства в цілому.

Література до теми: [1-8].

Тема 3. Теоретичні, практичні та математично-статистичні методи наукового дослідження

Мета: вивчення теоретичні та математико-статистичні методи наукових досліджень.

Теоретичні методи наукового дослідження зосереджуються на розвитку теоретичних моделей, гіпотез і концепцій з метою розуміння і пояснення природи явищ, без прямого збору нових даних. Ці методи є важливим інструментом для розвитку наукових знань та формування нових ідей. Ось деякі основні теоретичні методи:

1. Логічний аналіз: Цей метод полягає в аналізі і оцінці логічних зв'язків між поняттями, твердженнями та припущеннями. Використовуючи роздуми, раціональне мислення і формальні логічні структури, дослідник може виявляти закономірності і взаємозв'язки між фактами.

2. Аналітичне узагальнення: Цей метод полягає в зробленні аналітичних узагальнень з існуючих даних, публікацій і наукових праць. Це дозволяє дослідникам отримати нові інсайти, виявити тенденції і патерни та зробити висновки без проведення нових експериментів або опитувань.

3. Синтез: Цей метод полягає в поєднанні різних ідей, теорій та концепцій для створення нових теоретичних рамок або моделей. Дослідники можуть комбінувати різні підходи для розробки комплексних і більш повних теорій.

4. Математичні моделі: Використання математичних методів для створення формальних моделей дозволяє дослідникам перевіряти гіпотези, проводити розрахунки і передбачення, а також отримувати числові результати.

5. Критичний аналіз літератури: Цей метод включає критичний огляд і аналіз наукових джерел, статей, книг та досліджень, що допомагає дослідникам оцінити вагомість та достовірність існуючих теорій і даних.

6. Дедукція і індукція: Використовуючи дедуктивні і індуктивні методи,

дослідники можуть поступово переходити від загальних теорій до конкретних прикладів або навпаки, що допомагає в розумінні інтерпретацій та зв'язків між ними.

Теоретичні методи дослідження доповнюють емпіричні методи, створюючи комплексний підхід до наукового дослідження. Вони грають ключову роль у розвитку наукових теорій, розумінні закономірностей природи та суспільства, а також в пошуку нових знань і відповідей на складні наукові запитання.

Математично-статистичні методи наукового дослідження - це клас методів, які використовують математичні техніки та статистичні інструменти для аналізу даних, встановлення закономірностей, перевірки гіпотез, прогнозування та роботи з імовірностями. Ці методи дозволяють дослідникам отримувати об'єктивні та точні результати, підтверджувати або спростовувати гіпотези та зробити наукові висновки на підставі даних.

Основні компоненти математично-статистичних методів:

1. Описова статистика: Це перший крок в аналізі даних, який полягає в поданні, систематизації і аналізі статистичних характеристик досліджуваних даних, таких як середнє значення, медіана, дисперсія, кореляція, гістограми і графіки.

2. Теорія ймовірностей: Цей розділ математики досліджує ймовірнісні властивості різних явищ і подій. Використання теорії ймовірностей дозволяє дослідникам оцінювати імовірність певних результатів, передбачати випадкові події і розробляти статистичні моделі.

3. Статистичне виведення: Цей метод дозволяє використовувати статистичні принципи для отримання загальних висновків на основі вибіркового даних. Виведення засноване на ідеї, що вибірка може відображати загальну популяцію.

4. Статистичне тестування гіпотез: Дослідники використовують статистичні тести, щоб перевірити наукові гіпотези та встановити, чи є різниця між групами досліджуваних об'єктів статистично значущою.

5. Регресійний аналіз: Цей метод дозволяє дослідникам з'ясувати зв'язок між залежною і незалежними змінними, прогнозувати майбутні значення та зробити висновки про причинно-наслідкові зв'язки.

6. Математичне моделювання: Використання математичних моделей допомагає дослідникам розуміти інтеракції між складними системами і передбачати їхню поведінку.

Ці методи важливі для багатьох наукових дисциплін, таких як фізика, економіка, психологія, медицина, соціологія та багато інших. Використання математично-статистичних методів дозволяє зробити наукові дослідження більш об'єктивними, надійними та зрозумілими для наукової спільноти.

Питання для обговорення:

1. Які ролі відіграють математичні та статистичні методи в науковому дослідженні, особливо у порівнянні з іншими методами?
2. Чому теорія ймовірностей є важливим елементом в аналізі даних та прийнятті наукових рішень?
3. Якими методами можна описати та систематизувати набір даних для подальшого статистичного аналізу?
4. Що таке регресійний аналіз, і як він допомагає зрозуміти зв'язки між змінними у наукових дослідженнях?
5. Які статистичні тести використовуються для перевірки наукових гіпотез, і яким чином вони допомагають підтверджувати чи спростовувати гіпотези?
6. Чому математичне моделювання є ефективним інструментом для дослідження складних систем?
7. В яких випадках математично-статистичні методи можуть давати неточні або збільшені помилки в аналізі даних, і як це можна уникнути?
8. Наведіть приклади з реального життя, коли математично-статистичні методи допомогли зробити значущі відкриття або прийняти важливі рішення.
9. Як студенти можуть використовувати математично-статистичні методи в своїх власних дослідницьких проектах або студентських роботах?
10. Як математично-статистичні методи допомагають робити науковий дослідник більш об'єктивним і науковим у підходах до аналізу даних і висновків?

Література до теми: [1-8].

Тема 4. Організація та забезпечення наукового пошуку

Мета: ознайомити студентів із поняттям організації та забезпечення наукового пошуку.

Тема "організація та забезпечення наукового пошуку" вивчає процеси, інструменти і методи, які допомагають дослідникам ефективно проводити науковий пошук та забезпечувати його успішність. Ця тема включає в себе такі ключові аспекти:

1. Вибір теми і формулювання дослідницького питання: Визначення наукового інтересу, формулювання питань, які потребують дослідження, та обрання теми для подальшого пошуку.

2. Пошук інформації: Методи пошуку наукових джерел, баз даних, архівів та інших ресурсів для отримання відповідної інформації.

3. Критерії оцінки джерел інформації: Визначення надійних та авторитетних джерел, оцінка їхньої достовірності, релевантності та актуальності.

4. Збір та аналіз інформації: Методи збору даних та їхнього аналізу для відповіді на дослідницькі питання.

5. Етика в науковому пошуку: Дотримання етичних стандартів у виконанні дослідження, включаючи питання конфіденційності, згоди та об'єктивності.

6. Організація та управління даними: Методи збереження, каталогізації та організації інформації для подальшого використання та поширення.

7. Публікація та поширення результатів: Процес написання наукових статей, презентація результатів та їхнє поширення в науковому співтоваристві.

8. Співпраця та обмін дослідженнями: Взаємодія з іншими дослідниками, науковими групами та організаціями для спільного виконання проектів та обміну інформацією.

Ця тема є критичною для успішного наукового дослідження, оскільки правильна організація та забезпечення наукового пошуку допомагають дослідникам досягти якісних результатів та сприяють розвитку наукового знання.

Питання для обговорення:

1. Звідки можна отримати надійні джерела для наукового дослідження?

2. Як вибрати тему дослідження та сформулювати дослідницьке питання?
3. Які інструменти та ресурси доступні для літературного пошуку в науці?
4. Як важливо використовувати критерії оцінки джерел інформації у науковому дослідженні?
5. Як збирати та аналізувати дані в науковому дослідженні?
6. Як забезпечити відповідність наукового дослідження етичним стандартам?
7. Як організувати зібрану інформацію для написання наукової статті чи дисертації?
8. Як здійснити відсів найважливіших даних та результатів у науковому дослідженні?
9. Як забезпечити цитування і визнання робіт інших дослідників у вашій науковій роботі?
10. Як виконати літературний огляд у науковому дослідженні і якою має бути його структура?
11. Як оформити наукову роботу згідно з вимогами академічного стилю та форматування?
12. Як важливо співпрацювати з іншими дослідниками та науковими групами у наукових дослідженнях?

Модуль 2. Інформаційне забезпечення результатів наукових досліджень

Тема 5. Інформаційна база забезпечення наукових досліджень в галузі

Мета: ознайомити студентів з інформаційною базою економічних досліджень.

Глибина і результативність економічного аналізу залежать від обсягу, своєчасності та якості використовуваної інформації

Інформація — це впорядковані повідомлення про кількісний та якісний стан речей чи явищ, сукупність даних і знань про них. Вона може бути виражена за допомогою цифр, букв та інших символів. У економіці інформація відображає процеси і явища господарської діяльності людей, закономірності функціонування ринку і його складових елементів тощо. Для одержання, опрацювання, збереження

і використання інформації витрачаються праця і матеріальні ресурси. Тому інформація має, крім споживної цінності, ще й вартість, яка повинна відшкодовуватися сторонніми її користувачами. Інформація, яка використовується в економічному аналізі, має відповідати певним вимогам. Перша — це якість, вірогідність даних, тобто їх відповідність реальному стану речей і явищ. Досягається це шляхом усунення передумов викривлень інформації, застосуванням більш досконалих систем реєстрації, методів її вимірювання та прийомів наступного контролю. Друга вимога — це повнота і різнобічність даних. Збір якомога більшої кількості даних, однак, може створити проблему зайвої інформації. Надлишок інформації до того ж підвищує витрати на її фіксацію, опрацювання і зберігання. Третя вимога — це оперативність, своєчасність і безперервність надходження даних. Інформація повинна надходити до користувача, перш ніж застаріє, інакше вона частково або повністю втрачає свою корисність.

Четверта вимога — це порівнюваність даних за складом, у часі й просторі. В першу чергу слід вказати на проблему порівняння вартісних показників і застосування одиниць їх вимірювання. П'ята вимога — це доступність, гласність даних. Проте не завжди можна одержати все необхідне для виконання аналітичних досліджень. І, якщо аналіз усе-таки проводиться в умовах певного браку даних, це не може не зашкодити якості роботи і висновків

Проблеми з інформацією виникають не лише у разі її відсутності, перекручень, а й у зв'язку з обмеженнями щодо порядку і використання, впровадженням різного роду комерційних, службових, державних та інших таємниць. Обмеження доступу до даних підприємств і перетворення значного їх масиву в конфіденційну інформацію мають вагомі причини. В першу чергу, це перекручення даних обліку з метою ухилення від сплати податків. Це і різні порушення законів і правил при виконанні господарських операцій, відхід комерційних структур в "тінь", оборот та відмивання брудних грошей тощо. Повертаючись до питання оперативності інформації як найважливішої її властивості, слід підкреслити, що тільки завдяки комп'ютеризації виробництва забезпечується дійсна оперативність і доступність інформації. Комп'ютерні

технології вносять також суттєві зміни у зміст і методику вирішення аналітичних завдань на підприємстві. Висока швидкість виконання розрахункових та логічних операцій дає змогу обробляти великі обсяги аналітичної інформації та дуже плідно й своєчасно використовувати її в управлінні виробництвом.

Широке застосування ПЕОМ не тільки поліпшує оперативність і доступність інформації, але й розширює перелік конкретних питань економічного аналізу, зміщує його напрям із традиційної оцінки діяльності за минулі періоди до вивчення поточних та майбутніх ситуацій з метою сприяння розробці обґрунтованих і зважених управлінських рішень. Така спрямованість аналізу спостерігалася з початку 60-х років. Проте по-справжньому реалізувати це стало можливо лише в умовах застосування сучасної комп'ютерної техніки. У процесі аналітичного дослідження використовують великі обсяги різної інформації. Основними джерелами є:

1) планово-нормативна (матеріали бізнес-планів, норми витрат і нормативи, прейскуранти цін і тарифів, законодавчі акти, інструкції, договори, технологічна документація тощо);

2) дані бухгалтерського, статистичного і оперативного обліку та звітності;

3) внутрішня позаоблікова інформація (накази, виробниче листування, довідки про перевірки та акти ревізій (аудиту), протоколи виробничих нарад, доповідні записки та ін.)

4) зовнішня інформація (звітні дані споріднених підприємств і матеріали галузевих видань, збірники статистичних матеріалів як вітчизняних, так і закордонних установ, дані переписів і анкетних обстежень);

5) дані особистих спостережень аналітика (виробничі екскурсії, хронометраж робочого дня, опитування працівників підприємства).

Економічна інформація може мати табличну, графічну ті текстову форму. Всю інформацію поділяють також на внутрішню і зовнішню, початкову, базову та похідну розрахункову. Існують й інші групування економічної інформації.

Більшість інформації, яка використовується в аналізі, має форму показників. Причому глибина аналізу та обґрунтованість висновків і заходів за його результатами значною мірою залежать від добору показників, які у своїй

сукупності формують цілі системи. Уся система показників дає кількісні та якісні характеристики різних сторін господарської діяльності підприємства або окремих економічних явищ і процесів. Кількість показників може зростати через диференціацію або їх інтеграцію залежно від мети і змісту аналізу, глибини вивчення відповідних об'єктів та процесів.

Показники класифікують за різними ознаками. У практиці аналітичних досліджень розрізняють такі показники:

- 1) кількісні й якісні;
- 2) натуральні, трудові, вартісні;
- 3) абсолютні й відносні;
- 4) загальні й часткові;
- 5) планові (нормативні) й фактичні (звітні);
- 6) основні й допоміжні;
- 7) вихідні й розрахункові (похідні).

Вся підібрана для аналізу інформація і, насамперед, показники обліку і звітності мають бути ретельно перевірені за формою і змістом. При перевірці за формою встановлюється правильність оформлення документів і звітів з погляду повної наявності й заповнення всіх реквізитів, таблиць, підписів, арифметичних сум, підсумків; відповідність і спадкоємність цифр, перенесених з інших документів та попередніх років; узгодженість цифр у різних формах звіту і взаємозалежних величин. Проводячи таку перевірку, користуються засобами логічного та арифметичного контролю. При цьому логічний контроль в більшості випадків установлює лише наявність помилки, а інший арифметичний контроль показує розмір помилки. При перевірці інформації за змістом, а вона може бути здійснена лише на підприємстві, встановлюють відповідність звіту даним бухгалтерського обліку, а достовірність самого обліку перевіряють його відповідністю реальному стану речей та процесів на підприємстві.

Ця перевірка більш складна і є елементами ревізії або аудиту. Констатуючи недостатню якість інформації, слід сказати про природу можливих помилок. Здебільшого вони можуть бути наслідком недосконалої первинної реєстрації або наступної небездоганої обробки даних. При цьому розрізняють випадкові і

систематичні помилки. Більш небезпечними є систематичні помилки, які мають характер постійних викривлень в одному напрямі.

Ці помилки бувають незловмисними та зловмисними. Останні виникають через свідоме спотворення даних з метою збільшення обсягів виконаних робіт (приписки) чи навпаки, приховування доходів (для ухилення від оподаткування) тощо. Пересвідчившись у достовірності інформації, можна розпочати сам аналіз діяльності підприємств.

Інформаційна база економічних досліджень - це колекція даних, інформації та документів, які включають результати економічних досліджень, статистичні дані, наукові публікації, аналітичні звіти та інші ресурси, що відображають різні аспекти економіки. Ось декілька прикладів інформаційної бази економічних досліджень:

1. Економічні бази даних: Одним із прикладів є національні та міжнародні економічні бази даних, які містять інформацію про ВВП, ринки праці, торгівлю, індекси цін, фінансові показники, зовнішній борг та інші економічні показники різних країн і регіонів.

2. Академічні економічні журнали: Інформаційна база може містити наукові статті, дисертації та доповіді, які були опубліковані в економічних журналах та конференціях. Ці джерела містять оновлені дослідження, аналіз тенденцій та нові ідеї в економіці.

3. Бізнес-аналітика та дослідження ринку: Інформаційна база може включати звіти бізнес-аналітиків, досліджень ринку, прогнозів та аналітики економічних тенденцій, що допомагають компаніям приймати стратегічні рішення.

4. Економічні моделі та програми: База може містити економічні моделі, програми та інструменти, що допомагають проводити аналіз і прогнозування економічних процесів.

5. Державні звіти та офіційна статистика: Інформаційна база може включати офіційні звіти та статистику, які публікуються державними органами, що дозволяють відстежувати економічні показники країни або регіону.

6. Міжнародні організації: Організації, такі як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Організація економічного співробітництва та розвитку

(ОЕСР) та інші, можуть надавати доступ до своїх досліджень, звітів та аналітичних матеріалів.

Ці приклади складають інформаційну базу економічних досліджень, яка допомагає економістам, бізнесменам, студентам та іншим зацікавленим особам здійснювати аналіз, приймати рішення та поглиблювати знання про економіку.

Питання для обговорення:

1. Які джерела інформації вважаються надійними та достовірними для економічних досліджень?

2. Які фактори впливають на якість і точність інформаційної бази в економічних дослідженнях?

3. Як можна оцінити достовірність та актуальність даних, які використовуються для аналізу економічних показників?

4. Як важливої ролі відіграє доступ до актуальної статистичної інформації для ефективного аналізу економічних тенденцій?

5. Чому міжнародні дані і порівняльний аналіз є важливими аспектами при створенні інформаційної бази для глобальних економічних досліджень?

6. Які методи акумуляції та організації інформації забезпечують ефективність та доступність для економічних дослідників?

7. Як розвиток технологій впливає на збільшення обсягів доступної інформації для економічних досліджень, і як з цим можна справлятися?

8. Які ризики пов'язані з використанням великого обсягу даних у економічних дослідженнях, і як їх можна зменшити?

9. Чи можуть недостовірні дані або помилки в інформаційній базі спотворити результати економічного дослідження, і як зменшити вплив таких факторів?

10. Як створення інформаційної бази може сприяти зростанню ефективності та сталому розвитку економіки?

Література до теми: [2-8].

Тема 6. Оприлюднення результатів наукових досліджень

Мета: ознайомити студентів із темою оприлюднення результатів наукових досліджень..

Тема "Оприлюднення результатів наукових досліджень" є важливою і актуальною для наукової спільноти та суспільства в цілому. Вона стосується процесу розповсюдження та викладення результатів наукових досліджень з метою сприяння відкритості, передачі знань, перевірки та апробації результатів, а також розвитку наукового дискурсу.

Оприлюднення результатів наукових досліджень відбувається через різноманітні канали, такі як наукові журнали, конференції, дисертації, книги та онлайн-платформи. Оприлюднення може мати різний формат, включаючи наукові статті, тези доповідей, монографії, дослідницькі звіти тощо.

Для ефективного оприлюднення результатів наукових досліджень важливо дотримуватися етичних принципів, таких як академічна доброчесність, використання коректного цитування джерел, повага прав інтелектуальної власності, а також враховувати вимоги наукових видань та рецензентів.

Оприлюднення результатів досліджень має декілька цілей:

1. Поширення знань: Це дозволяє іншим вченим, студентам і громадськості ознайомитися з новими відкриттями і дослідженнями.
2. Перевірка результатів: Оприлюднення результатів досліджень дає змогу іншим дослідникам перевірити та відтворити проведені дослідження, що сприяє перевірці їх достовірності та точності.
3. Розвиток наукового дискурсу: Оприлюднення дослідницьких результатів сприяє науковому обговоренню, обміну ідеями і співпраці між вченими.
4. Запобігання дублюванню досліджень: Публікація результатів досліджень дозволяє уникнути повторності однакових досліджень і сприяє ефективному використанню ресурсів.
5. Визнання досягнень: Оприлюднення результатів досліджень допомагає вченим отримати визнання за їх працю та внесок у науку.

Загалом, оприлюднення результатів наукових досліджень є важливою ланкою в процесі наукової діяльності, що сприяє розвитку науки, розповсюдженню

знань та взаємодії між вченими.

Оприлюднення результатів наукових досліджень - це процес розголошення, представлення та поширення отриманих відкриттів та знань, які були отримані шляхом наукових досліджень. Суть цього процесу полягає в розповсюдженні нових наукових даних, інформації та інсайтів, що сприяють поповненню сховища знань та розвитку наукового співтовариства.

Оприлюднення результатів наукових досліджень має кілька важливих метою:

1. Поширення знань: Це дозволяє науковцям обмінюватися своїми дослідженнями та знаннями з колегами у своїй галузі та інших галузях.

2. Перевірка та відтворення: Оприлюднення дозволяє іншим науковцям перевірити результати, а також спробувати відтворити дослідження для підтвердження його достовірності.

3. Заохочення діалогу: Відкритий доступ до результатів досліджень створює можливість для діалогу, обговорення та співпраці між науковцями, що сприяє розвитку наукових ідей та висуненню нових гіпотез.

4. Запобігання плагіату: Публікація результатів досліджень забезпечує їх відкритість та дозволяє виявляти можливі випадки плагіату та недоброчесної поведінки.

5. Залучення фінансування: Оприлюднення допомагає привернути увагу потенційних фінансувальників та спонсорів для підтримки майбутніх досліджень.

6. Вплив на суспільство: Деякі дослідження можуть мати великий вплив на суспільство, допомагаючи у вирішенні глобальних проблем або покращенні якості життя людей.

Отже, оприлюднення результатів наукових досліджень є ключовим елементом наукового процесу, що сприяє розвитку науки, поширенню знань та впровадженню новацій у різні сфери життя.

Питання для обговорення:

1. Яке значення має оприлюднення результатів наукових досліджень для розвитку науки і подальшого наукового дослідження?

2. Які канали оприлюднення результатів досліджень вважаються найбільш ефективними і чому?
3. Як дотримання етичних принципів, зокрема академічної доброчесності, впливає на процес оприлюднення наукових результатів?
4. Які переваги та виклики існують у використанні відкритого доступу до наукових публікацій?
5. Які можуть бути наслідки недостовірного або неповного оприлюднення результатів досліджень для наукового співтовариства і громадськості?
6. Як можна покращити видимість і розповсюдження наукових публікацій, щоб забезпечити більший вплив досліджень на суспільство?
7. Чи має роль мови публікацій вплив на глобальну доступність і розуміння наукових результатів?
8. Як вчені можуть бути впевнені в тому, що їхні опубліковані результати не будуть використані для недоброчесних цілей або плагіату?
9. Чи є різниця в процесі оприлюднення результатів досліджень у різних наукових галузях і дисциплінах?
10. Як можуть студенти та молоді науковці долучитися до процесу оприлюднення результатів досліджень і що це може дати їм у подальшій кар'єрі?

Література до теми: [1-8].

Тема 7. Кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти: методи та вимоги до написання

Мета: ознайомити студентів з принципами написання кваліфікаційної роботи.

Тема "Кваліфікаційні роботи здобувача вищої освіти" стосується академічних та дослідницьких робіт, які студенти виконують у процесі навчання у вищому навчальному закладі. Ці роботи є важливою частиною процесу отримання вищої освіти і дозволяють студентам продемонструвати свої знання, навички, аналітичні та дослідницькі здібності.

Кваліфікаційні роботи здобувача вищої освіти можуть приймати різні форми в залежності від освітньої програми та рівня навчання. Основними типами таких

робіт є:

1. Бакалаврська робота: Робота, яку виконують студенти бакалаврської програми, зазвичай в кінці останнього року навчання. Вона може бути теоретичною або практичною, і студенти мають проаналізувати певну проблему, виконати дослідження чи здійснити практичний проект.

2. Магістерська дисертація: Студенти магістратури зазвичай мають виконати дисертаційну роботу, яка передбачає більш глибоке дослідження певної проблеми та представлення власних висновків наукового характеру.

3. Дипломна робота: Робота, яку виконують студенти учбових закладів, що здобувають спеціальну підготовку, таку як коледжі, технікуми тощо. Вона має зазвичай більш практичний спрямований і характер.

4. Курсові проекти та роботи: Курсові проекти та роботи - це дрібніші наукові або практичні завдання, які студенти виконують протягом навчального семестру або курсу.

Ці кваліфікаційні роботи дають студентам змогу розвивати навички дослідження, критичного мислення, написання наукових текстів, аналізу та синтезу інформації. Вони також є важливим інструментом для оцінки академічних здібностей студентів та їх підготовки до подальшого професійного розвитку.

Кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти (наприклад, дипломні роботи, магістерські дисертації, докторські дисертації) є важливими елементами освітньо-професійної діяльності студентів, магістрів та аспірантів. Вони мають кілька цілей та корисних аспектів:

1. Закріплення теоретичних знань: Написання кваліфікаційних робіт дозволяє студентам та здобувачам систематизувати й закріпити теоретичні знання, отримані протягом навчання.

2. Розвиток аналітичних навичок: Написання робіт вимагає вміння аналізувати і обробляти інформацію, робити висновки та розробляти аргументовані дослідження.

3. Поглиблене вивчення теми: Кваліфікаційні роботи дозволяють студентам та здобувачам поглибитися в обрані теми, розкрити їх у деталях та стати експертами у конкретних областях.

4. Дослідницький досвід: Написання кваліфікаційної роботи включає проведення досліджень та аналіз наукових джерел, що розвиває дослідницькі навички.

5. Викладка думок і комунікація: Студенти та здобувачі навчаються чітко та логічно викладати свої думки та аргументи, а також підтримувати свої позиції.

6. Підготовка до наукової кар'єри: Для аспірантів, особливо докторантів, кваліфікаційні роботи є першим кроком на шляху наукової кар'єри та можуть служити основою для майбутніх наукових публікацій.

7. Оцінка знань і кваліфікацій: Кваліфікаційні роботи є частиною оцінювання студентів та здобувачів і дозволяють зробити висновки про їх здатність аналізувати, досліджувати та комунікувати інформацію.

Загалом, кваліфікаційні роботи відіграють важливу роль у процесі освіти та науково-дослідної діяльності, допомагаючи розвивати навички, закріплювати знання та підготувати студентів та здобувачів до майбутніх професійних викликів.

Питання для обговорення:

1. Яку роль відіграють кваліфікаційні роботи здобувача вищої освіти у процесі навчання та особистісного розвитку студента?

2. Які основні етапи та вимоги до виконання кваліфікаційних робіт існують у вищих навчальних закладах?

3. Які можливості надають кваліфікаційні роботи для розвитку наукових і дослідницьких здібностей студента?

4. Чим відрізняється магістерська дисертація від бакалаврської роботи та які особливості передбачає вона?

5. Які виклики можуть виникати при виконанні кваліфікаційних робіт, і як їх можна подолати?

6. Чому важливо обирати актуальні та цікаві теми для кваліфікаційних робіт, і як це сприяє підвищенню мотивації студентів?

7. Як можуть кваліфікаційні роботи здобувача вищої освіти впливати на подальшу кар'єру студента та його професійний розвиток?

8. Чим можуть відрізнятися курсові проекти від дипломних робіт, і як їхня вага впливає на підсумкову оцінку студента?
9. Як студентам можна сприяти в підготовці та виконанні кваліфікаційних робіт?
10. Які можливості оприлюднення кваліфікаційних робіт дозволяють студентам донести свої дослідження до ширшої аудиторії?

Література до теми: [2-8].

Тема 8. Академічна доброчесність, її форми, види, принципи та цінності

Мета: ознайомити студентів з принципами академічної доброчесності.

Принципи академічної доброчесності визначають стандарти етичної поведінки, які вчені, студенти та інші учасники академічного середовища повинні дотримуватися під час проведення досліджень, навчання, публікацій та інших академічних діяльностей. Ці принципи допомагають забезпечити чесність, точність та довірчість наукових знань і сприяють збереженню інтегритету академічного середовища. Ось декілька ключових принципів академічної доброчесності:

1. Чесність: Дотримання принципу чесності передбачає подання правдивої інформації та висловлення точних даних у наукових роботах, дослідженнях і публікаціях.
2. Правдиве представлення даних: Академіки повинні чесно та об'єктивно представляти результати досліджень, в тому числі і ті, які можуть бути менш важливими або не сприятливими для власних думок.
3. Уникнення плагіату: Вчені мають поважати права інтелектуальної власності і уникають плагіату, тобто використання чужих ідей, текстів або результатів досліджень без належного дозволу та коректного цитування джерел.
4. Суворість етичних стандартів: Академічне співтовариство має регулювати власні стандарти поведінки, забезпечуючи дотримання етичних норм та прийнятих правил.
5. Відповідальність і прозорість: Вчені та студенти повинні нести відповідальність за свої дії, результати досліджень і публікації, а також проявляти прозорість щодо методів дослідження та джерел фінансування.
6. Невпливовість: Дослідники мають уникати будь-яких конфліктів

інтересів або можливості зловживання своїм статусом для отримання неправомірних переваг.

7. Збереження даних: Вчені мають зберігати оригінальні дані і матеріали досліджень протягом встановленого періоду і забезпечувати можливість їх перевірки.

8. Повага до інших дослідників: Академічна доброчесність передбачає повагу до праці та ідей інших дослідників і коректне цитування їх внеску у науку.

Ці принципи формують етичний фундамент академічного дослідження та сприяють створенню довіри до наукових досліджень, забезпечуючи якість та довірчість академічної спільноти.

Принципи академічної доброчесності є важливими з кількох причин:

1. Дотримання наукової інтегритету: Принципи академічної доброчесності допомагають забезпечити чесність та точність наукових досліджень і публікацій, що зберігає наукову інтегритет та гідність.

2. Довіра і впевненість у науку: Дотримання етичних стандартів сприяє впевненості у наукових дослідженнях і публікаціях, що збільшує довіру як вчених, так і громадськості до отриманих результатів.

3. Запобігання плагіату та недостовірності: Принципи академічної доброчесності стимулюють уникнення плагіату, фальсифікації даних та недостовірної інформації у дослідженнях, що забезпечує якість і надійність наукових знань.

4. Розвиток наукової спільноти: Дотримання етичних принципів допомагає створити сприятливе середовище для співпраці між вченими, обміну знань та ідей, що сприяє розвитку наукової спільноти.

5. Збереження репутації та кредитної спроможності: Чесне та етичне поведіння сприяє збереженню репутації вчених, наукових установ і академічних закладів, що є важливим для отримання додаткових фінансування та співпраці з партнерами.

6. Забезпечення довгострокових наслідків: Дотримання академічної доброчесності дозволяє створити стійкий і довгостроковий вплив науки, який визначається якістю і достовірністю отриманих результатів.

7. Виховання нового покоління науковців: Дотримання етичних принципів

академічної доброчесності є прикладом для молодого покоління науковців і сприяє формуванню етичних цінностей та стандартів у майбутніх вчених.

8. Поширення наукових знань: Дотримання принципів академічної доброчесності забезпечує високу якість наукових публікацій, що сприяє поширенню інформації та знань у науковому світі.

Всі ці аспекти показують, що дотримання принципів академічної доброчесності є критично важливим для підтримання якості наукових досліджень, розвитку наукової спільноти та забезпечення довіри до академічного середовища.

Фундаментальні цінності академічної доброчесності відображають основні принципи і стандарти поведінки, які формують основу інтегритету та етики в академічному середовищі. Ось декілька з них:

1. Чесність: Чесність є невід'ємною частиною академічної доброчесності. Вченим, студентам та всім учасникам академічного процесу слід дотримуватися принципу чесності, представляючи правдиву та точну інформацію у своїх дослідженнях, публікаціях і звітах.

2. Інтелектуальна чесність: Інтелектуальна чесність означає поважати права інтелектуальної власності і уникати плагіату. Вченим слід коректно цитувати джерела і признавати внесок інших дослідників у своїх роботах.

3. Прозорість: Прозорість у дослідженнях та публікаціях сприяє довірі та перевірці результатів. Вченим слід надавати детальні описи методології та процесу дослідження, щоб інші могли повторити експерименти і перевірити висновки.

4. Відповідальність: Вчені мають нести відповідальність за свої дії і результати досліджень. Це включає ретельне планування, виконання досліджень, а також обгрунтовані та об'єктивні висновки.

5. Навчання і вдосконалення: Академічна доброчесність передбачає вдосконалення знань і навичок через постійне навчання і засвоєння нових методів та підходів до дослідження.

6. Нейтральність та об'єктивність: Вчені повинні дотримуватися нейтральності та об'єктивності у своїх дослідженнях, уникаючи прихованої або відкритої більшості.

7. Суворість етичних норм: Академічне середовище повинно визнавати, сприяти

та забезпечувати дотримання етичних норм, регулюючи відповідну діяльність.

8. Заборона дискримінації: Фундаментальна цінність академічної доброчесності передбачає заборону будь-якої форми дискримінації, незалежно від раси, статі, національності, релігії чи інших особистих характеристик.

Ці принципи є основою етичної поведінки в академічному середовищі та допомагають створити довіру, чесність та високі стандарти якості у наукових дослідженнях, навчанні та публікаціях. Вони гарантують довгостроковий розвиток науки та сприяють формуванню цілісної та відповідальної академічної спільноти.

Питання для обговорення:

1. Що означає поняття "академічна доброчесність" і чому воно є важливим у наукових дослідженнях та академічному середовищі?
2. Які принципи та цінності становлять основу академічної доброчесності?
3. Які можуть бути наслідки порушення академічної доброчесності для науковців, студентів і академічних установ?
4. Які стратегії та інструменти існують для попередження плагіату та інших форм порушення академічної доброчесності?
5. Як можна сприяти свідомості студентів та науковців щодо важливості дотримання етичних принципів у наукових дослідженнях та публікаціях?
6. Які ролі відіграють університети, наукові установи та наукові журнали у підтримці академічної доброчесності?
7. Які сучасні виклики та тенденції пов'язані з академічною доброчесністю, зокрема у контексті цифрової епохи та швидкого розповсюдження інформації?
8. Які стандарти та процедури існують для перевірки та забезпечення дотримання академічної доброчесності у наукових публікаціях?
9. Як академічна доброчесність пов'язана з впровадженням відкритого доступу до наукових досліджень?
10. Як академічна доброчесність сприяє підвищенню довіри до науки та зміцненню її впливу на суспільство?

Література до теми: [2-8].

Тема 9. Правові аспекти академічної доброчесності

Мета: Вивчення основні правові аспекти академічної доброчесності.

Правові аспекти академічної доброчесності визначають правила і законодавство, які регулюють поведінку вчених, студентів та інших учасників академічного процесу з метою забезпечення чесності, інтегритету та етичності у наукових дослідженнях і академічних діяльностях. Основні правові аспекти академічної доброчесності включають:

1. Авторські права: Законодавство про авторські права захищає інтелектуальну власність авторів на їхні наукові дослідження, публікації та інші твори. Це включає право на використання, розповсюдження, цитування та інше використання наукових матеріалів.

2. Закони про плагіат: Багато країн мають законодавство, що регулює питання плагіату та недоброчесності у наукових дослідженнях. Порушення авторських прав або представлення чужих ідей як своїх може мати правові наслідки.

3. Законодавство про наукову етику: Деякі країни мають спеціальні закони та нормативні акти, що стосуються етичних аспектів академічної діяльності, зокрема досліджень, експериментів з людьми або тваринами, біоетики тощо.

4. Закони про інтелектуальну власність: Законодавство про інтелектуальну власність також стосується прав на патенти, винаходи та комерційне використання наукових розробок.

5. Закони про фінансову доброчесність: Університети та наукові установи можуть підпадати під закони про фінансову доброчесність, які стосуються фінансової звітності, витрат та використання дослідницьких грантів.

6. Закони про конфлікти інтересів: Деякі країни мають законодавство про виявлення та уникнення конфліктів інтересів, що можуть виникати у наукових дослідженнях, особливо при співпраці з промисловими партнерами.

7. Закони про захист персональних даних: У деяких випадках наукові дослідження можуть вимагати збір та обробку персональних даних, тому законодавство про захист персональних даних має велике значення для забезпечення конфіденційності і приватності учасників дослідження.

Дотримання цих правових аспектів є важливим для забезпечення законності, чесності та відповідальності у наукових дослідженнях, що дозволяє підтримати довіру до академічного середовища та якість наукових знань.

Карання за порушення академічної доброчесності може варіюватися залежно від серйозності порушення, політики університету або наукової установи, а також законодавства країни, де відбулося порушення. Ось деякі можливі наслідки для порушників академічної доброчесності:

1. Дисциплінарні санкції: Університети та наукові установи можуть застосовувати різноманітні дисциплінарні санкції проти студентів, науковців або викладачів, які порушили принципи академічної доброчесності. Ці санкції можуть включати попередження, догани, відрахування, виключення чи звільнення з посади.

2. Скорочення грантів та стипендій: Порушники можуть втратити право на отримання грантів, стипендій та фінансової підтримки для своїх досліджень або навчання.

3. Позови за плагіат: Якщо порушення академічної доброчесності веде до порушення авторських прав або прав інтелектуальної власності, автори можуть подати позов за плагіат або порушення прав.

4. Втрата репутації: Порушення академічної доброчесності може призвести до серйозної втрати репутації як у науковому співтоваристві, так і серед колег та громадськості.

5. Негативний запис у досьє: Порушення академічної доброчесності може бути внесено до особистого досьє студента або науковця, що може вплинути на його майбутню кар'єру та можливості працевлаштування.

6. Видалення з публікацій: Якщо публікація виявлена як плагіат або порушення авторських прав, вона може бути видалена з наукових журналів або інших публікацій.

7. Заборона на подальше наукове дослідження: Порушники академічної доброчесності можуть зазнати заборони на подальше проведення досліджень або публікації.

Важливо зазначити, що карання за порушення академічної доброчесності має відбуватися відповідно до правил і процедур університету або наукової установи,

а також повинно забезпечувати справедливий та об'єктивний підхід. Крім того, уникнення порушення академічної доброчесності

Питання для обговорення:

1. Які основні правові аспекти пов'язані з академічною доброчесністю, і яку роль вони відіграють у наукових дослідженнях?
2. Які наслідки можуть виникати за порушення авторських прав та випадки плагіату у наукових публікаціях?
3. Як законодавство про наукову етику регулює питання етичного поведіння у наукових дослідженнях, зокрема з використанням людських чи тваринних об'єктів дослідження?
4. Як впливають закони про інтелектуальну власність на комерціалізацію наукових розробок та винаходів, отриманих у академічному середовищі?
5. Які обов'язки та вимоги передбачає законодавство про фінансову доброчесність для університетів та наукових установ з питань використання дослідницьких грантів?
6. Які нормативні акти стосуються конфліктів інтересів у наукових дослідженнях та як вони допомагають уникнути можливих впливів на об'єктивність досліджень?
7. Як законодавство про захист персональних даних впливає на дослідження, які вимагають збору та обробки персональної інформації учасників?
8. Як університети та наукові установи забезпечують дотримання правових аспектів академічної доброчесності серед своїх співробітників і студентів?
9. Як можна попередити порушення правових норм у наукових дослідженнях та які існують механізми контролю за дотриманням академічної доброчесності?

Література до теми: [1-8].

Тема 10. Плагіат. Запобігання та виявлення академічного плагіату

Мета: ознайомити студентів з темою плагіату та способами його запобігання.

Тема плагіату стосується одного з найпоширеніших етичних порушень у

наукових, академічних, літературних та інших текстових матеріалах. Плагіат відноситься до незаконного використання чужих ідей, текстів, або інтелектуальних власностей без належного дозволу або належного цитування джерел.

Тема плагіату обговорює різні аспекти цього явища, включаючи його вплив на наукову доброчесність, недоліки освітніх систем, правові наслідки, а також способи його попередження та виявлення. Основні елементи теми плагіату включають:

1. Визначення поняття плагіату: Як визначається плагіат, які види плагіату існують, і які дії можуть бути вважатися порушенням авторських прав та етичних стандартів.

2. Причини плагіату: Аналіз причин, що спонукають людей до плагіату, включаючи часовий тиск, недостатні знання про правила цитування, недоброчесність, бажання уникнути власної праці тощо.

3. Вплив плагіату на академічне середовище: Як плагіат впливає на якість наукових досліджень, довір'я до академічної спільноти, а також на інтелектуальні права авторів.

4. Наслідки плагіату: Розгляд правових, дисциплінарних, етичних наслідків плагіату для студентів, науковців, письменників, журналістів тощо.

5. Засоби виявлення плагіату: Огляд інструментів та програм, які допомагають виявити плагіат у текстових матеріалах, таких як антиплагіатні програми та бази даних.

6. Попередження плагіату: Засоби та стратегії для уникнення плагіату, включаючи правильне цитування, засоби контролю якості досліджень, освітні програми та інші ініціативи.

7. Роль освітніх і наукових інституцій: Як університети, наукові установи та видавництва можуть протидіяти плагіату, надавати підтримку авторам і забезпечувати дотримання етичних стандартів.

Ця тема є важливою в академічному та літературному світі, оскільки плагіат має негативні наслідки для інтелектуальної чесності, довір'я громадськості до наукових знань та доброчесності авторів.

Запобігання плагіату є важливою складовою етичної доброчесності в

наукових, академічних та літературних роботах. Ось декілька стратегій, які можна застосувати для попередження плагіату:

1. Дотримання правил цитування: Правильне цитування джерел є основою уникнення плагіату. Всі використані джерела повинні бути чітко вказані в тексті та списку літератури, дотримуючись вимог наукового стилю (APA, MLA тощо).

2. Використання антиплагіатних програм: Деякі університети та наукові установи надають доступ до антиплагіатних програм, які допомагають виявляти недоброчесність і плагіат у текстових матеріалах. Перевірка робіт перед поданням на оцінку або публікацію допоможе виявити можливі проблеми з цитуванням.

3. Формування правильної культури цитування: Університети та навчальні заклади можуть проводити навчання та семінари стосовно правил цитування, що сприятиме формуванню правильної культури цитування серед студентів і науковців.

4. Освіта студентів про етичні стандарти: Залучення студентів до обговорення етичних аспектів досліджень та правил цитування може покращити їх розуміння важливості дотримання доброчесних стандартів у академічній сфері.

5. Оцінка оригінальності: Перед публікацією наукових статей або літературних робіт, редактори і рецензенти повинні звертати увагу на оригінальність та автентичність тексту.

6. Створення індивідуальних завдань: При оцінці студентських робіт можна створювати індивідуальні завдання або теми, що знижує ймовірність скопіювання чужих матеріалів.

7. Використання джерел з високою репутацією: Вчені та студенти повинні надавати перевагу джерелам, що мають добру репутацію і заслуговують на довіру.

8. Залучення дослідницьких керівників: Науковці та студенти повинні регулярно спілкуватися зі своїми науковими керівниками та консультантами, щоб отримати необхідну допомогу та відповіді на питання стосовно цитування та етичних аспектів досліджень.

Застосування цих стратегій сприятиме зниженню ризику плагіату і забезпечить більш етичне та доброчесне ставлення до наукових досліджень та академічних робіт.

Плагіат у наукових дослідженнях може завдати серйозної шкоди як самому дослідженню, так і всьому науковому співтовариству. Ось деякі основні аспекти, в яких плагіат може негативно вплинути на наукові дослідження:

1. Втрата довіри: Плагіат порушує принципи академічної доброчесності, що призводить до втрати довіри до автора, наукової роботи, а також до всього наукового співтовариства.

2. Зниження якості дослідження: Плагіат може призвести до введення помилкових або несправедливих даних у дослідження, що знижує його наукову цінність та достовірність.

3. Законодавчі наслідки: Порушення авторських прав та правил цитування можуть вести до правових наслідків, таких як позови за плагіат, адміністративні санкції або втрата репутації.

4. Втрата можливостей для автора: Плагіат може позбавити автора заслуги за його дослідження, що може ускладнити отримання грантів, академічних нагород чи просування у науковій кар'єрі.

5. Порушення етичних стандартів: Плагіат суперечить основним етичним принципам наукових досліджень, таким як чесність, інтегритет і відкритість.

6. Поширення неправильної інформації: Якщо плагіат не виявлений, неправильна інформація може поширюватися та використовуватися іншими науковими групами, що призводить до розповсюдження помилкових даних.

7. Заблокована наукова дискусія: Плагіат може призвести до заблокування наукової дискусії та обмеження нових досліджень, оскільки недостовірні або неперевірені дані не можуть служити основою для подальших досліджень.

Загалом, плагіат наносить серйозні шкоди інтегритету наукової спільноти, обмежує розвиток знань і може позбавити авторів заслуги за їхні власні дослідження. Дотримання принципів академічної доброчесності має важливе значення для збереження високої якості наукових досліджень та забезпечення довіри до наукової спільноти.

Питання для обговорення:

1. Які основні правила цитування джерел в академічних та наукових роботах допомагають уникнути плагіату?
2. Які антиплагіатні програми доступні університетам та науковим установам для виявлення плагіату, і як вони працюють?
3. Які можливі причини, що спонукають студентів та науковців до плагіату, і як можна попередити ці негативні тенденції?
4. Які навчальні програми та семінари можуть сприяти формуванню правильної культури цитування серед студентів та допомогти уникнути недоброчесних практик?
5. Які ефективні методи оцінки оригінальності наукових досліджень перед публікацією можуть допомогти уникнути публікації плагіату?
6. Як використання джерел з високою репутацією сприяє запобіганню плагіату та підвищує довіру до академічних досліджень?
7. Як можна залучити наукових керівників та консультантів у попередженні плагіату та наданні підтримки студентам та науковцям?
8. Які правові та дисциплінарні наслідки можуть виникнути за виявлення плагіату в академічних або наукових роботах?
9. Які впливові чинники можуть підтримувати етичне поведіння у науковій спільноті та сприяти більшому свідомому відношенню до плагіату?
10. Як академічні і наукові установи можуть покращити свої зусилля у попередженні плагіату та вихованні доброчесної наукової культури?

Література до теми: [2-8].

Тема 11. Оприлюднення та презентація наукових досліджень

Мета: ознайомити студентів з практичними засадами щодо оприлюднення та презентації наукових досліджень.

Тема "оприлюднення результатів наукових досліджень" є вкрай важливою у науковому середовищі і має безпосереднє відношення до способу подання та розповсюдження нових знань і відкриттів. Оприлюднення результатів наукових досліджень включає в себе наступні аспекти:

1. Наукова публікація: Це процес написання і оприлюднення наукових статей у спеціалізованих наукових журналах або конференціях. Статті містять докладний опис методології, результатів, висновків та посилань на попередні дослідження.

2. Рецензування: Більшість наукових журналів проводять процедуру анонімного рецензування, де експерти в галузі оцінюють якість та наукову обґрунтованість статей перед їхнім оприлюдненням.

3. Відкритий доступ (Open Access): Ця ініціатива сприяє безкоштовному доступу до наукових публікацій для широкої громадськості, що підвищує видимість та поширення наукових досліджень.

4. Імпакт-фактор і цитування: Важливий аспект для визнання наукових робіт. Імпакт-фактор визначає вплив журналу, а цитування свідчать про те, наскільки активно інші дослідники використовують ваші результати у своїх роботах.

5. Публікації у відкритих архівах і репозиторіях: Окрім журналів, дослідники також можуть розміщувати свої статті і дані в спеціалізованих архівах, які забезпечують відкритий доступ до матеріалів.

6. Патентування і комерціалізація: Якщо результати дослідження мають комерційну цінність, дослідники можуть здійснювати патентування і співпрацювати з індустрією для їхньої комерціалізації.

7. Інформаційна етика: Важливо дотримуватися етичних норм і правил при оприлюдненні досліджень, включаючи авторські права, конфіденційність даних та обов'язок зазначення джерел.

Оприлюднення результатів наукових досліджень відіграє критичну роль у передачі знань, сприяє їхньому перевірці та розвитку, а також сприяє науковому прогресу і розвитку суспільства загалом.

Питання для обговорення:

1. Звідки можна отримати інформацію про наукові журнали, в яких можна опублікувати результати досліджень?

2. Які переваги та недоліки імпаکت-фактору як показника для визнання наукових журналів?

3. Які критерії важливі при виборі місця оприлюднення наукової статті?

4. Як важливо публікувати результати дослідження відкритим доступом, і як це впливає на наукове співтовариство?
5. Як зберегти баланс між комерційною комерціалізацією та безкоштовним доступом до наукової інформації?
6. Які кроки можна підтримати для заохочення етичного оприлюднення результатів досліджень?

Література до теми: [2-8].

3. ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

До завдань самостійної роботи, які запропоновані студентам, віднесено:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Робота з вивчення рекомендованої літератури.
3. Вивчення основних термінів та понять за темами дисципліни.
4. Підготовка до практичних занять, дискусій, роботи в малих групах, тестування.
5. Контрольна перевірка кожним студентом особистих знань за запитаннями для самоконтролю.

Література до теми: [2-7; 10; 12].

4. ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ НАПИСАННЯ РЕФЕРАТІВ

Поняття та види методів наукових досліджень.

1. Обґрунтування вибору методу наукового дослідження.
2. Види методів емпіричних наукових досліджень.
3. Методи метатеоретичного рівня пізнання.
4. Види універсальних методів емпіричних досліджень.
5. Сутність, переваги та недоліки методу спостереження.
6. Особливості використання методу моделювання в Україні.
7. Методологія й метод: взаємозв'язок понять.
8. Методи наукового планування.
9. Використання методів стратегічного дослідження в сучасних умовах розвитку економіки України.
10. Виділіть етапи процесу наукового дослідження. Чому організаційно-методична підготовка науково-дослідного процесу починається з розробки програми досліджень?
11. Державна система організації й управління науковими дослідженнями в Україні, на вашу думку, є ефективною?
12. Яка наука в Україні є більш ефективною та мобільною – заводська чи позавідомча наука (підприємницький сектор)? Хто є суб'єктами наукової діяльності?
13. Чому результативність наукового дослідження визначається ступенем його реалізації (упровадженням у практику)? Чи завжди це так? Обґрунтуйте відповідь.
14. Які нові організаційні структури й організаційні форми у сфері прикладної (галузевої) науки матимуть найбільший розвиток у сучасних умовах?
15. Чим відрізняється діяльність ученого та наукового працівника? Чим відрізняється навчально-дослідна робота й науково-дослідна робота студентів?
16. Чому одним з основних завдань вищої школи в європейських країнах є виховання дослідника-мислителя? Якими якостями він повинен володіти?
17. Які з принципів організації дослідницької діяльності студентів вищих

навчальних закладів у європейських країнах можуть бути успішно застосовані в Україні?

18. Чому залучення наукових кадрів до інноваційної політики держави є досить поширеним правовим явищем у практиці зарубіжних країн?

19. Наукова інформація та способи її пошуку.

20. Пошук інформації за ключовим словом.

21. Визначення й ознайомлення з основними літературними та архівними джерелами.

22. Пошук інформації в процесі наукової роботи. Загальна характеристика.

23. Поняття «інформаційний пошук». Етапи інформаційного пошуку.

24. Визначення теми інформаційного пошуку, а також його хронологічних, мовних і географічних меж.

25. Джерела первинної та вторинної інформації.

26. Характеристика масиву інформаційних матеріалів.

27. Пошук інформації, його етапи.

28. Бібліографічний пошук інформації із суспільних наук.

29. Пошук бібліографічної інформації в каталогах і картотеках.

30. Бібліографічний апарат наукових досліджень.

31. Джерела пошуку інформації, їх класифікація.

32. Електронні засоби пошуку інформації.

33. Комп'ютер як інструмент науково-дослідної роботи.

5. ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Політика викладача щодо студента Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і семінарські заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідувати заняття. Допускається 1 пропуск з поважних причин, який не впливатиме на систему оцінювання. Про відсутність з поважних причин доводити до відома викладача заздалегідь. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, карантин, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із керівником курсу. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.

Політика щодо академічної доброчесності Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування.

Політика щодо дедлайнів та перескладання Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (- 0,5 бали). Обов'язковою є присутність студента на модульному та підсумковому контролях. Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин. Системно і регулярно переглядати лекційний матеріал, працювати з навчальною та науковою літературою. Здавати самостійні роботи та завдання у визначені терміни. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем у друкованому або електронному вигляді виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Політика щодо зарахування результатів формальної, неформальної та інформальної освіти. Результати навчання, здобуті шляхом формальної, неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в ВНУ імені Лесі Українки шляхом валідації (<http://bit.ly/3H3YMOС>).

Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, контрольній роботі тощо, які передбачені силабусом навчальної дисципліни.

Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, відбувається в семестрі, що передує семестру початку вивчення освітнього компонента, або першого місяця від початку семестру, враховуючи ймовірність не підтвердження здобувачем результатів такого навчання.

6. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Із освітніх компонентів, де формою контролю є залік, оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється під час поточного контролю за результатами виконання тих видів робіт, які передбачені силабусом.

Залік полягає в оцінці засвоєння здобувачем освіти навчального матеріалу з певного компонента на підставі результатів виконання всіх видів запланованої навчальної роботи протягом семестру: аудиторної роботи під час лекційних, лабораторних занять, самостійної роботи.

Залік викладач виставляє за результатами поточної роботи за умови, що здобувач освіти виконав ті види навчальної роботи, які визначено силабусом освітнього компонента. У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 100 балів).

У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання анулюються. Максимальна кількість балів на залік під час ліквідації академічної заборгованості, як правило, 100. Залікова оцінка визначається за результатами виконання лабораторних робіт, тестування.

Порядок проведення заліку повинен бути визначений у силабусі.

Перелік питань для підсумкового контролю

1. У чому сутнісна відмінність між поняттями «наукове пізнання» та «знання»?
2. Із яких компонентів складається наукове пізнання?
3. У чому полягає сутність пізнавальної діяльності в контексті структурного розуміння наукового пізнання?

4. Чим обґрунтовується вибір наукової проблеми дослідження?
5. Яка різниця між термінами «гіпотеза», «концепція» та «наукова теорія»?
6. Якими є основні функції наукової ідеї в науковому пізнанні?
7. Що є структурними складовими частинами наукової теорії?
8. Для якого виду знань характерне повне відтворення узагальнених уявлень про об'єкт, що забезпечує абсолютний збіг образу з об'єктом?
9. Охарактеризуйте передумови формування базового знання.
10. Назвіть основні ознаки наукового дослідження.
11. Із якою метою здійснюються наукові дослідження?
12. Охарактеризуйте основні прийоми узагальнень.
13. Назвіть основні види наукових досліджень.
14. Які основні характеристики, що визначають вибір методів наукового дослідження?
15. Яка послідовність застосування методів дослідження?
16. Якими причинами зумовлюється моделювання економіки підприємства?
17. Яка різниця між суцільними та несучільними спостереженнями?
18. Назвіть основні вимоги до спостереження.
19. У чому сутність моделювання?
20. Які є види універсальних методів емпіричних досліджень?
21. За якими ознаками класифікують методи наукового планування?
22. Охарактеризуйте особливості використання різних методів стратегічного дослідження.
23. Розкрийте сутність та схарактеризуйте основні етапи організації сучасних наукових досліджень.
24. Охарактеризуйте державну систему організації й управління науковими дослідженнями в Україні.
25. Назвіть органи управління в Україні та охарактеризуйте основні напрями державної науково-технічної політики.
26. Дайте визначення інкубатора, технопарку, технополісу й венчурного підприємства.

27. Назвіть основних суб'єктів наукової діяльності в Україні.
28. Дайте визначення та назвіть головні ознаки наукової школи.
29. Які принципи є засадничими щодо роботи наукового колективу та наукової школи? Охарактеризуйте їх.
30. Охарактеризуйте сучасні тенденції організації наукової діяльності студентів у різних країнах.
31. Чим відрізняється вітчизняний та зарубіжний досвід організації наукової діяльності?
32. Назвіть принципи організації дослідницької діяльності здбувачів вищих навчальних закладів європейських країн.
33. Назвіть основні види ефективності наукових досліджень та поясніть їх сутність. Які види економічного ефекту від НДР вам відомі?
34. Назвіть та поясніть критерії оцінки ефективності роботи науковця.
35. Охарактеризуйте основні джерела науково-технічної інформації.
36. За якими критеріями класифікують економічну інформацію?
37. Охарактеризуйте види навчальних та наукових матеріалів.
38. Назвіть етапи пошуку необхідної інформації.
39. Назвіть елементи бібліографічних посилань Гарвардського стилю?
40. Опишіть види статистичних спостережень.
41. Охарактеризуйте джерела отримання інформації залежно від типу дослідження.
42. Академічна доброчесність: виклики та ідентифікація проявів.
43. Ознаки академічної недоброчесності.

Таблиця 1

Шкала оцінювання знань здбувачів освіти за освітнім компонентом

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90-100	Зараховано
82-89	
75-81	
67-74	
60-66	
1-59	Незараховано (необхідне перескладання)

7. ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Бурау Н.І., Антонюк В.С., Півторак Д.О. *Методологія наукових досліджень у галузі: практикум [Електронний ресурс]* : навч. посіб. для студ. спеціальності 151

«Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології». Електронні текстові дані. КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 58 с.

2. *Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях)*: навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.

3. Грабченко А. І. *Методи наукових досліджень* : [навч. посіб.]. Х. : НТУ «ХПІ», 2019. 142 с.

4. Носачова Ю., Іваненко О., Радовенчик Я. *Основи наукових досліджень*. К.: Кондор, 2020. 132 с.

5. Мальська М. П. *Організація наукових досліджень: навчальний посібник* К: ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури», 2017. 136 с.

6. Медвідь В., Данько Ю, Кобилянська І. *Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях)*. Суми: Університетська книга, 2020. 219 с. 17.

7. *Методологія наукових досліджень і написання випускних кваліфікаційних робіт: методичні вказівки для здобувачів вищої освіти першого бакалаврського і другого магістерського рівнів з банківської справи*. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 114 с. 18.

8. Добронравова С.І. *Методологія та організація наукових досліджень* : навч. посіб. (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с.

9. Prathapan K. *Research Methodology for Scientific Research*. Dreamtech Press, 2019. 272 p.

Інформаційні ресурси

1. Khine M.S. *Advances in Nature of Science Research: Concepts and Methodologies*. Springer, 2012. 268 p.

2. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібн. К.: Кондор, 2003. 192 с.
3. Мочерний С В. Методологія економічного дослідження. Львів: Світ, 2001. 416 с.
4. Пономаренко В.С. Аналіз даних у дослідження соціально-економічних систем. Х.: ВД "ІНЖЕК", 2009. 432 с.
5. Білуха М Т. Методологія наукових досліджень К.: АБУ, 2002. 480 с.
6. Клименюк О.В. Методологія та методи наукового дослідження: навч. посібн. К.: Міленіум, 2005. 186 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Бібліотека ім. В.Г. Короленко. URL: <http://korolenko.kharkov.com/>
3. Нормативно-правова база України URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/>
4. Державний служба статистики URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Інформаційні ресурси у цифровому репозиторії бібліотеки ВНУ імені Лесі Українки. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua>
6. Кабінет Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/>.

Навчально-методичне видання

**Павлова Олена Миколаївна
Павлов Костянтин Володимирович
Більо Іван Олегович**

Методологія і організація наукових досліджень в галузі

Методичні рекомендації

Друкується в авторській редакції

Друк – Волинський національний університет ім. Лесі Українки.
43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13.
Тираж 50 прим.